

**نمونه‌های تکراری در شاهنامه و ویس و رامین
آیا تکرار در شاهنامه و ویس و رامین**

**Zahra Sayedyazdi
Hamid Jafarighariehali*
Fatemeh Ostvaar**

Abstract

This study investigates the use of words and collocations with the same meanings as well as the use of Pahlavi and ancient words in the two works of Shahnameh and Vis and Rāii .. eee eetttt s eeeal tttt ttt mmlha xxxaal caaaacrrrtttsss ff eee ooo rrr ss reflect the influence of Shahnameh on Weiss and Ramin in terms of linguistic techniques. Another point is the congruence of the terms used in these two works with the form and content. This can be understood from the use of words that are in line with the music of the word on one hand, and linked to ritualistic practices and beliefs of the poets on the other.

1. Introduction

One of the issues that could be investigated about Shahnameh is the language of Shahnameh and its characteristics. This research attempted to compare Vis and Rāii n yy Faddddd " ad rrr ga,,, cccc h ss mmlha oo Saaaaahhh nn rrrss ff style and language. This literary work is the oldest available poetic collection in Persian literature. It is a story belonging to the Arsacid period in the Pahlavi language, which has been put into poetry through preserving the meanings and words. This work, just like the Shahnameh, is simple and fluent in terms of diction and expression, with few Arabic words but filled with authentic and Pahlavi words.

1-1 Statement of the problem

Assistant Professor of Persian Language and Literature, Vali-e-Asr University of Rafsanjan, Rafsanjan, Iran
z.sayedyazdi@vru.ac.ir

Associated Professor of Persian Language and Literature, Vali-e-Asr University of Rafsanjan, Rafsanjan, Iran

M. A. Student of Persian Language and Literature, Vali-e-Asr University of Rafsanjan, Rafsanjan, Iran

Received: 12/12/2018

Accepted: 17/02/2019

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License

By closely reading Shahnameh and Weiss and Ramin, we find that there are many linguistic similarities in these two works. There are similar vocabulary and collocations as well as analogous theme and expression in the two works. The authors of this study have tried to answer this question by studying Shahnameh, and sss add Rāii n: Waat aee eee mmmha sssssss eee en eee ooo rrr ss nrrrrss ff eee eee of vocabulary and collocations?

1-2 Research Significance

Seeee Saaaaahhh add sss add Rāii n aee ciiii eeed oo aae eee tttt rrglll words and linguistic collocations. On the other hand, both of these works involve many of the rituals and beliefs of the ancient Iranian ethnic groups. This research, will introduce the two works and their linguistic values. It will give the Iranian readers access to a valuable part of the Persian language.

1-3 Research Background

We cdddd ddddddyy rressss yyyynnn eee ggggagge cccccc sss add Rāii n and Shahnameh's, but similar articles and theses have been presented. Most studies address Shahnameh's linguistic characteristics.

2. Discussion

Shahnameh has given us a special strength for our body of culture and language. sss add Rāii n ss aooo agggg eee ppp Peaaaan iirrayy works in terms of having original Persian words. Its similarity with Shahnameh can be a sign of the linguistic connection of two works. In the context of language, the correct investigation of the features mentioned in the following section illustrates the link between these two works:

2-1 Language characteristics

2-1-1 Common terms in two works

More than noting the rhetoric and the fictional power of the words, the two poet have paid attention to originality and their ability to convey their concepts. The most mnaaaaa accccss ff eee Saaaaahhh add sss add Rāii n nneee eedff ggggagge aee as follows:

2-1-1-1 Names of Nature

2-1-1-2 Names of meanings

2-2 Current ordinary collocations

2-1-3 Current ironies

2-1-4 The use of adjectives to refer to a noun

2-1-5 Adjective phrase

2-1-6 Prepositions and conjunctions

2-1-6-1 Use of Abba, Abi and Abar in Pahlavi

2-1-6-2 Use of Ider and Idon in Pahlavi

2-1-6-3 eee eee ee “eee ee” mm na “ ” ” ” ” ” ” ” ”

2-1-6-4 The use of "if" to mean "or" and "maybe" to express doubt and to mean "maybe"

2-1-6-5 The use of the word "inside" to mean "in"

3. Conclusion

only close to Shahnameh in terms of linguistic and stylistic features, but the composer of *Vis and Ramin* is different from the other poets, because he is the only poet who is concerned with the great importance of the originality of the words, and the choice of these words has been with the goal of expressing the ideas, traditions and beliefs of the predecessors.

Keywords: *Shahnameh, Vis and Ramin, linguistic features, stylistic features, originality of words, expressing ideas, traditions and beliefs of predecessors.*

References

- Ahmadi Givi, Hassan and Anvari, Hassan (2008). *Persian Grammar 1*, 3rd ed., Tehran: Fatemi.
- Aidenlo, Sajjad (2011). *Khosravan Collection*, 1st Printing, Tehran: Sokhan.
- Bahar, Mohammad Taqi (1996). *Stylistics* Vol. 2, 8th ed., Tehran: Amir Kabir.
- ----- (1997). *Stylistics* Vol 1, 9th ed., Tehran: Majid.
- Dekhoda, Ali Akbar (1998). *Glossary*, 2nd ed., Tehran: Tehran University Press.
- Farishidverd, Khosrow (2009). *Dastoor Mofasal Emrooz*, 3rd ed., Tehran: Sokhan.
- Ferdowsi, Abolghasem (2007). *Shahnameh* (eight volumes), correction of Jalal Khaleghi Motlagh, 1st ed., Islamic Azad University Encyclopedia.
- Fotouhi, Mahmoud (2011). *Stylistics, Theories, Approaches and Methods*, Tehran: Sokhan.
- Gorgani, Fakhruddin Asad (1958). *Vis & Ramin*, Correction of Mohammad Jafar Mahjub, Tehran: Andisheh.
- ----- (1998). *Vis & Ramin*, Correction of Mohammad Roshan, 1st Ed., Tehran: Sadayeh Mo'aser.
- Guidance, Honest (2000). *Scattered Writings*, 1st ed., Tehran: Salis.
- Hamidian, Saeid (2008). *An Introduction to Ferdowsi's Thought and Art*, Tehran: Nahid.
- Hariri, Nasser (1994). *Ferdowsi's Story*, 1st ed., Avishan Publishing and Goharzad.
- Kazazi, Mir-Jalal al-Din (2007). *Ancient Letter*, Sixth Ed., Tehran: Publications of the Organization for the Study and Compilation of Humanities.
- Khaleghi Motlagh, Jalal (2012). *Memoirs of Shahnameh* (three volumes), 2nd ed., Tehran: The Great Islamic Encyclopedia.

-
- ----- (2009). *Old sayings*, 3rd ed., Tehran: Publication of thoughts.
  - Khatib Rahbar, Khalil (1988). *Persian Grammar, Conjunction and preposition book*, 2nd ed., Tehran: Saadi.
  - Khatibi, Hossein (1996). *Prose Technique in Persian Literature*, Tehran: Zawar.
  - Khayyampur, Abdul Rasul (1968). *Persian Grammar*, 6th ed., Shafagh.
  - Mahjub, Mohammad Jafar (1966). *Khorasani style in Persian poetry*, 1st ed., Ferdows publishing house.
  - Mu'in, Muhammad (2007). *Farsi Dictionary*, 2nd ed., 4th ed., Tehran: Zarrin Publishing Institute.
  - Natal Khanlari, Parviz (1998). *History of Persian Language*, 6th ed., Ferdows.
  - Sabz Alipor, Jahandoust (2015). "Grammatical Features and Their Consideration in Persian Poetry, Case Study: Ferdowsi's Shahnameh", *Journal of Name Farhangestan (Dastoor)*, No. 10, pp. 89-116.
  - Samarqandi, Nezami Oroozi, Abolhassan Nizamdin Ahmad bin Omran Ali (1993). *Four Articles*, 1st Ed., Tehran: Diba.
  - Shamisa, Siroos (2009). *Stylistics of Poetry*, 3rd ed., Tehran: Afkar.
  - ----- (1375). *General Stylistics*, 4th ed., Tehran: Ferdows.
  - ----- (1376). *Prose Stylistics*, 1st ed., Tehran: Mitra.
  - Shahsavari, Zeynab (2013). *Survey of the style of Ferdowsi's Shahnameh*, directed by Mousavi Parnian, MA, Faculty of Literature and Human Sciences, Razi University.
  - Shajaei, Pouran (1961). *Persian Poetry Style*, Shiraz: Shiraz University Press.
  - Verdank, Peter. (2010). *The Foundations of Stylistics*, Mohammad Ghaffari (trans.), Tehran: Ney.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 پرتال جامع علوم انسانی

بررسی وجوه تشابه سبکی - زبانی شاهنامه فردوسی با ویس و رامین فخرالدین اسعد گرگانی

زهرا سید یزدی*، حمید جعفری قریه علی** و فاطمه استوار***

چکیده

شاهنامه حکیم ابوالقاسم فردوسی منظومه‌ای جاودان از عصر سامانی و غزنوی است که ایرانیان تا حد زیادی حفظ زبان و ملیت ایرانی را در بحران‌های ادوار مختلف مدیون این اثر بی‌بدیل هستند. شاهنامه از جنبه‌های گوناگون حائز اهمیت است؛ یکی از جنبه‌هایی که شاهنامه‌پژوهان کمتر بدان توجه داشته‌اند، مقایسه واژگان، ترکیبات و تعابیر آن با آثار دیگر است. فخرالدین اسعد گرگانی، ویس و رامین را در قرن پنجم از متنی پهلوی به نظم درآورده‌است و در موارد بسیاری مشابهت‌های زبانی با شاهنامه دارد. در این پژوهش کاربرد واژه‌ها و ترکیبات با معانی یکسان و همچنین میزان کاربرد واژگان پهلوی و کهن در دو اثر بررسی و مطابقت داده شده‌است. نتایج بررسی‌ها نشان می‌دهد ویژگی‌های لغوی مشابه دو اثر نشان‌دهنده تأثیرپذیری ویس و رامین از شاهنامه در حوزه تکنیک‌های زبانی است. نکته دیگر تناسب واژه‌های به‌کاررفته در شاهنامه و ویس و رامین با فرم و محتوای آثار است. این موضوع را می‌توان از کاربرد واژه‌هایی دریافت که از سویی با موسیقی کلام هماهنگ است و از سوی دیگر با رسوم آیینی و باورهای مدنظر گویندگان در پیوند است.

کلیدواژه‌ها: شاهنامه، ویس و رامین، ویژگی‌های زبانی، تشابه و تقلید.

۱- مقدمه

شاهنامه اثری ادبی و برجسته بوده که از دیرباز توجه بسیاری از پژوهشگران و محققان به آن جلب شده‌است. اثری چندبعدی که از جنبه‌های گوناگون آوایی، زبانی، ادبی و ... قابلیت بحث و بررسی دارد؛ در این بین بایسته‌است قبل از هر تحقیق، شناختی جامع درباره این شاهکار ادبی به دست آوریم؛ زیرا هرگونه دستاوردی بدون آگاهی عمیق در این زمینه تقریباً غیرممکن می‌نماید. یکی از مباحثی که در شاهنامه قابلیت پژوهش و تحقیق دارد، بررسی زبان شاهنامه و پرداختن به ویژگی‌های آن است؛ زبان مهم‌ترین وسیله تعامل و ارتباط بین افراد بشر است، بنابراین جایگاه ویژه‌ای در حوزه تحقیقات پژوهشگران به خود اختصاص داده‌است؛ پژوهش‌هایی که ویژگی‌های زبانی کاوش در سطح آوایی، واژه‌سازی، سطح دستوری و نحوی عبارات را نیز دربر می‌گیرد.

z.sayedyazdi@vru.ac.ir

* استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه ولیعصر رفسنجان، رفسنجان، ایران (مسئول مکاتبات)

jafariivru@yahoo.com

** دانشیار گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه ولیعصر رفسنجان، رفسنجان، ایران

ostrvarfatemeh@yahoo.com

*** دانشجوی کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی دانشگاه ولیعصر رفسنجان، رفسنجان، ایران

تاریخ وصول: ۱۳۹۷/۹/۲۱ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۱۱/۲۸

نکته‌ای که نباید از نظر دور داشت این است که تاکنون در این حوزه، پژوهشی به شیوه مقایسه با متون دیگر انجام نگرفته است؛ با این حال در این پژوهش تلاش شده است ویس و رامین که از نظر سبکی و زبانی با شاهنامه همانندی‌هایی دارد، بررسی و مقایسه شود. این اثر ادبی کهن‌ترین منظومه غنایی باقی‌مانده در ادب فارسی است و روایتی است داستانی متعلق به دوره اشکانی و به زبان پهلوی که شاعر آن را ضمن رعایت اصل داستان و حفظ معانی و الفاظ، در قالب زبان فارسی به نظم کشیده است. این منظومه مانند شاهنامه، از جهت لفظ و بیان ساده و روان است و واژگان عربی در آن اندک و واژگان اصیل و نزدیک به زبان پهلوی دارد.

۱-۱- بیان مسئله

بررسی شیوه‌های کاربرد عناصر زبانی و سازه‌های دستوری از مباحث عمده در حوزه سبک‌شناسی است که البته می‌تواند توانایی گویندگان در آفرینش گونه‌های ادبی و بازنمود اندیشه‌های آنان را نشان دهد. گزینش مناسب واژه‌ها، ساخت ترکیبات جدید، و کاربرد سازه‌های نحوی در انتقال مفاهیم و افکار مدنظر گویندگان تأثیری شگرفی دارند.

ویس و رامین فخرالدین اسعد گرگانی از نخستین منظومه‌های عاشقانه ادب فارسی است که بسیار ساده و روان و دور از پیچیدگی‌های زبانی است و همانند شاهنامه فردوسی اثرپذیری‌اش از زبان عربی اندک است. ویس و رامین در قرن پنجم سروده شده و منظومه‌ای است عاشقانه که به بیان و شرح دلداگی‌های ویس و رامین پرداخته است. این منظومه از جهت لفظ و بیان ساده، شیوا و روان است. سادگی بیان و استفاده از واژه‌های اصیل و نزدیک به پهلوی تا حدی سبک شخصی فخرالدین است. با خواندن دقیق شاهنامه و ویس و رامین متوجه شباهت‌های زبانی بسیاری در این دو اثر می‌شویم؛ کاربرد واژگان و ترکیبات با معانی یکسان در دو اثر، شیوه بیان و گاهی حتی مضامین مشترک در دو کتاب وجود دارد.

نویسندگان در این پژوهش کوشیده‌اند با بررسی و مطالعه شاهنامه و ویس و رامین به این سؤال پاسخ دهند که از نظر اسلوب سخن و کاربرد واژگان و ترکیبات چه وجوه تشابهی بین دو اثر وجود دارد؟

۱-۲- ضرورت و اهمیت پژوهش

یکی از مهم‌ترین وظایف گویندگان ادب فارسی، حفظ اصالت زبان است. آفرینش آثار ادبی با این هدف در شناخت و معرفی میراث کهن زبان بسیار تأثیرگذار است. از آنجاکه شاهنامه و ویس و رامین به لحاظ دربرداشتن اصیل‌ترین واژه‌ها و ترکیبات زبانی در شمار آثار مرجع شمرده می‌شوند و از طرف دیگر هر دو این آثار بسیاری از آیین‌ها و باورهای اقوام کهن ایرانی را دربر دارند، این پژوهش با هدف معرفی بهتر دو اثر و ارزش‌های زبانی آنها می‌تواند بخشی از گنجینه ارزشمند زبان فارسی را فراروی مخاطبان قرار دهد.

۱-۳- پیشینه پژوهش

در مبحث تحلیل ساختار زبانی ویس و رامین و شاهنامه پژوهشی یافت نشد؛ اما در موارد مشابه، مقاله و پایان‌نامه‌ای انجام شده است. در باب بررسی مختصات زبانی شاهنامه می‌توان به مقاله‌ای با عنوان «امکانات دستوری و لزوم توجه به آنها در شعر فارسی؛ مطالعه موردی: شاهنامه فردوسی» (سبزعلیپور، ۱۳۹۴) که نویسنده در آن به بررسی امکانات دستوری زبان فارسی در دو بخش مهم ساخت واژه و نحو شاهنامه فردوسی می‌پردازد و مواردی از ویژگی‌های زبانی از جمله برخی فرایندهای آوایی و صرف و نحو را بیان می‌کند. در این زمینه می‌توان به پایان‌نامه بررسی سبک زبانی شاهنامه فردوسی (شهسوار، ۱۳۹۲) نیز اشاره کرد. در این پژوهش نیز ویژگی‌های زبانی شاهنامه در سه سطح آوایی، لغوی و نحوی بررسی و تحلیل شده است. در پژوهش‌های یادشده تنها ویژگی‌های زبانی شاهنامه بررسی شده است، اما در این پژوهش، هدف نویسندگان یافتن همانندی و مشابهت‌های زبانی شاهنامه و ویس و رامین و تحلیل و مقایسه دو متن است.

۲- بحث و بررسی

شاهنامه در عهد سامانی و غزنوی سروده شده است. دوره سامانی اولین دوره پربار شعر فارسی است. شعر در این دوره مبتنی بر ایجاز است و لغات مهجور کهن و نزدیک به زبان پهلوی دارد؛ در آن تکرار دیده می‌شود، از نظر فکری، حماسی و متضمن پند و اندرز است. شعری شاد و به دور از یأس و بدبینی است. فرهنگ اسلامی در آن نسبت به دوره‌های بعد بازتاب وسیعی نیافته است. زبان فارسی در این دوره زبان مادری گویندگان است؛ از این رو زبان ایشان طبیعی و ساده و روان است و در آن تعقید و ابهام نیست. شعر این دوره مشتمل بر مجموعه‌ای از لغات است که بسامد آن در دوره‌های بعد کم می‌شود یا یکسره از بین می‌رود.

شاهنامه تأثیر بسیاری بر آثار ادبی پس از خود گذاشته است. شاهنامه نبض زبان فارسی است و فرهنگ ویژه‌ای را بازتاب می‌دهد که برای مردم ایران اهمیت بسیار دارد. بستری که شاهنامه برای واژه‌سازی فراهم می‌آورد، در هیچ اثر دیگری دیده نمی‌شود. واژگان این اثر به ما یاری می‌رساند تا زبانی واژگانی داشته باشیم. زبان پارسی با تکیه بر این اثر توانسته است جایگاه خود را در میان زبان‌های دیگر استوار سازد. شاهنامه اثری است که تا ژرفای فرهنگ ایران پیش رفته و از این رو پیکره فرهنگ و زبان ما را استحکام ویژه‌ای بخشیده است. ویس و رامین نیز به لحاظ دربرداشتن واژه‌های اصیل فارسی از آثار پرورده زبان فارسی است که نزدیکی زبان آن با شاهنامه می‌تواند نشانه پیوند زبانی دو اثر باشد.

۱-۲- ویژگی‌های زبانی

۱-۱-۲- واژه‌های مشترک در دو اثر

گزینش واژه‌هایی که اصالت آنان بیشتر مدنظر بوده و نیز پیوند داشتن آنها با باورهای پیشینیان در هر دو اثر موجب گونه‌ای از تشخیص سبکی است. درباره واژه‌های شاهنامه می‌توان هماهنگی آنها را با جنبه‌های حماسی اثر نیز لحاظ کرد. با این توضیح دو سراینده بیش از آنکه به جنبه‌هایی بلاغی و قدرت تصویرآفرینی این واژه‌ها توجه داشته باشند، به اصالت و قابلیت آنها در انتقال مفاهیم و اندیشه‌های خود اهمیت داده‌اند. در بخش زیر به برخی از این نمونه واژه‌ها اشاره می‌شود:

۱-۱-۱-۲- اسامی ذات

بررسی اسامی ذات نیز نشان می‌دهد مشخصه‌های فرمی و زبانی این دو اثر با معانی و دلالت‌های ضمنی برای ایجاد نوعی متن گفتمان‌محور در خدمت گویندگان قرار گرفته‌اند. به تعبیری واژه‌ها در بافتی خاص برای القای گفتمان مورد نظر پدیدآورندگان آثار نقشی مؤثر ایفا کرده‌اند. با توجه به اینکه مشخصه‌های فرمی یا زبانی (آواها، واژگان، دستور زبان و ...) از یک سو و از سوی دیگر عامل‌های بافتی برونی بر معنای زبانی تأثیر می‌گذارند (← وردانک، ۱۳۸۹: ۴۱)، در بخش زیر به معرفی برخی از واژگان شناسنامه‌دار شاهنامه و ویس و رامین اشاره می‌شود.

- ایرمان:

به معنی «میهمان، اما میهمان طفیلی که به رفاقت یاران و دوستان، او را به جایی برند یا خود بی‌آنکه او را طلبیده باشند، برود» (معین، ۱۳۸۶: ذیل ایرمان).

اگر کشته آید به دست تو گرگ تو باشی به روم ایرمانی بزرگ

(داستان گشتاسپ و کتابون، ۳۵۸/۲۷)

چرا جویدی دگر جا ایرمانی چو داری در خراسان مرزبانسی

(ویس و رامین: ۶۲/۱۶۴)

- پرگار:

در اصل به معنی «آلت دایره کشی» است (معین، ۱۳۸۶: ذیل پرگار)؛ ولی در این ابیات به معنی کلی «آلت اندازه‌گیری» به کار رفته است.

جهانجوی پیرگار بگرفت زود
وزان گرز پیکر بدیشان نمود
(داستان ضحاک، ۲۶۰/۷۱)

چنان گردد به گردش فرّ دادار
که گردد گرد مرکز خط پرگار
(ویس و رامین، ۵۱/۳۷۵)

- چک:

به معنی «حواله و برات» است (معین، ۱۳۸۶، ذیل چک).
به قیصر سپارم همه یک‌به‌یک
ازین پس نبشته فرستیم و چک
(داستان خسرو پرویز، ۱۳۴۱/۱۰۲)

(دلت گر چنین رنجه گشت از نوا
رها کن نه بر تو چک‌است و گوا
(داستان سیاوخش، ۱۰۶۹/۲۷۲)

نهال مهر بس باد اینکه کشتم
چک بی‌زاری از خوبان نوشتم
(ویس و رامین، ۴۱/۲۶۷)

- چیز:

به معنی «ثروت، خواسته، مال» است (معین، ۱۳۸۶: ذیل چیز).
مرا چیز با جان همی پیش توست
سپهد به جان و به تن خویش توست
(داستان سیاوخش، ۱۲۸۹/۲۸۷)

مرا ویس است چشم و روشنایی
فزون از جان و چیز و پادشایی
(ویس و رامین، ۴/۲۰۵)

- شهر:

به معنی کشور و مملکت است (معین، ۱۳۸۶: ذیل واژه شهر). در *اوستا* به معنی کشور است و در فارسی شهر شده.
نرفت اندرین جز به آیین شهر
از آن راستی خواری آمدش بهر
(داستان گشتاسپ و کتیون، ۶۴۶/۵۰)

بخاصه مرو در شهر خراسان
چنان آمد که اندر سال نیشان
(ویس و رامین، ۶/۱۳۷)

- نوا:

به معنی «گروگان، گرو» (معین، ۱۳۸۶: ذیل نوا).
از آن کار چون کام او شد روا
ابا باژ بستد ز ترکان نوا
(داستان بهرام گور، ۱۵۵۷/۵۳۳)

چه بایستت ز پیش من برفتن
نوا دادم تو را دل تا توانی
که رفتن نوا از من گرفتن
که من بی‌دل نجویم شادمانی
(ویس و رامین، ۳-۲/۲۶۳)

- نیاز:

به معنی «معشوق، عزیز و گرامی» (معین، ۱۳۸۶: ذیل نیاز).
چنین گفت کاینست سر آن نیاز
که تاج نیاکان بدو گشت باز
(داستان فریدون، ۵۱۷/۱۲۱)

کنون خواه تاجش ده و خواه تخت
 شد آن شاخ گستر نیازی درخت
 (داستان فریدون، ۵۱۸/۱۲۱)

مرا رامین نیازی تر ز شهروست
 مرا را رامین گرامی تر ز ویروست
 (ویس و رامین ۵۵/۱۳۳)

(بدو گفت ای گرانمایه نیازی
 چرا جان در تباهی می‌گذاری
 (ویس و رامین، ۲۸/۸۶)

- کارنده:

به معنی «کشاورز» (معین، ۱۳۸۶: ذیل کارنده).

ز تخم پراگنده و مزد رنج
 ببخشد کارندگان را ز گنج
 (داستان نوشین روان، ۱۴۶/۹۸)

تو گفستی جنگیان کارنده گشتند
 همه در چشم و دل پولاد کشتند
 (ویس و رامین، ۳۹/۶۵)

۲-۱-۱-۲- اسامی معنا

- هرا:

در داستان کیومرث بیت شصت و دو از تصحیح خالقی مطلق «هرا» به معنی «غریب و خروش» آمده و در ویس و رامین نیز این واژه در چنین معنایی به کار رفته است.

ز هرای درندگان چنگ دیو
 شده سست وز خشم گیهان خدیو
 (داستان گیومرث، ۶۲/۲۵)

ز باد تند و از هرای باران
 همی تازند پنداری سواران
 (ویس و رامین، ۵/۳۲۷)

- آز:

با عشق و هوس در یک ردیف گرفته شده است. در برخی دستنویس‌های شاهنامه به جای آن آرزو آمده است؛ یعنی آز که به معنی بیشی جستن است؛ در اینجا در معنی کلی‌تر «هر چه از احوال طبیعی و موازین خرد علمی بیرون باشد» به کار رفته است. در ویس و رامین نیز مواردی هست که از عشق و آرزو و هوس به آز تعبیر شده است.

همی هر زمان مهرشان بیش بود
 خرد دور بود، آز در پیش بود
 (داستان زال و رودابه، ۵۵۲/۲۰۱)

ترا جستم چو بر من چیره بود آز
 همه زشتی مرا نیکو نمود آز
 (ویس و رامین، ۲۸/۳۱۶)

- آزادی:

به معنی «شکر و سپاس» (معین، ۱۳۸۶: ذیل واژه آزادی).

نوازیدن شاه و پیوند او
 همی گفت و آزادی و پند او
 (داستان رزم یازده رخ، ۱۰۸۰/۶۹)

نشسته ویس چون خورشید بر تخت
 هم از شادی به آزادی هم از بخت
 (ویس و رامین ۱۶/۱۲۶)

- افسوس:

به معنی «سخریه و استهزا» (معین، ۱۳۸۶: ذیل افسوس).

که ترکان ز ایران نیابند جفت
(داستان رستم و سهراب، ۲۳۹/۱۳۶)

بخندید او را و به افسوس گفت

نگوید خوب و ننگش برشمارد
(ویس و رامین، ۱۲۵/۱۱۰)

نورزد مهر و نیز افسوس دارد

چرا بر من همی افسوس داری
(ویس و رامین، ۱۴/۴۵)

بدو گفت: ای جهان کامگاری

نکته درخور توجه دربارهٔ واژه‌های ذکرشده کارکرد آنها در بیان نیازهای اجتماعی و سنت‌های کهن است. این قابلیت در کنار نقش عاطفی آنها ارزش‌های محتوایی شاهنامه و ویس و رامین را نیز نشان می‌دهد. همان‌گونه که مشاهده می‌شود، تکرار این‌گونه واژه‌ها در آثار یادشده می‌تواند گویای پیوند سبکی دو اثر و نزدیکی آبخور فرهنگی آنها باشد. با توجه به تعریف سبک؛ یعنی شیوهٔ متمایزی از کاربرد زبان به منظوری خاص و برای ایجاد تأثیری واحد و رسیدن به هدفی خاص (← وردانک، ۱۳۸۹) کاربرد این واژه‌ها دلالت روشنی بر اصالت زبان دو اثر و تلاشی برای بیان باورها و سنت‌های کهن است.

- بند:

به معنی «مکر و حيله و فریب» (معین، ۱۳۸۶: ذیل بند).

پراز جادوی بود و بند و فسون
(داستان سیاوخش، ۳۷۹/۲۲۸)

زنی بود با او به پرده‌ندرون

من از شادی و از مردان شکیم
(ویس و رامین، ۴۸/۱۲۵)

اگر تو کم کنی بند و فرییم

- تنبل:

به معنی «جادو، نیرنگ و مکر» (معین، ۱۳۸۶: ذیل تنبل).

که وی را کنی تنبل و جادویی
(داستان ضحاک، ۳۴۸/۷۷)

بدو گفت: شاه آفریدون تویی

بگردی از این تنبل و جادوی
(داستان جنگ مازندران، ۸۲۴/۶۰)

بدو گفت: ار ایدونک پیدا شوی

به زشتی پردهٔ نامم دریند
(ویس و رامین، ۶۸/۱۷۸)

به تنبل جامهٔ صبرم بریدند

به تنبل دیو را زیر نگیں کرد
(ویس و رامین، ۸۹/۱۸۸)

بگفت دایه آنکه هم‌چنین کرد

- خیم:

به معنی «سرشت، طبیعت، خوی» (معین، ۱۳۸۶: ذیل خیم).

مر آن ازدهاخیم ناپاک را
(ضحاک ۴۳۰/۸۱)

نه خواهیم بر گاه ضحاک را

نه کوه خشم او گشته ست کمتر
(ویس و رامین ۳۸/۳۵۱)

نه دیو خیم او گشته ست بهتر

- دار:

کنایه از «آسیب و گزند»

منبر:

کنایه از «رهایی و کامیابی»

نهادند هر دو به خوردن سرا   که هم دار بد پیش و هم منبرا
(داستان بیژن و منیژه، ۲۲۵/۳۲۱)
که را خرمانسازد خار سازد   که را منبر نسازد دار سازد
(ویس و رامین، ۴۹/۳۰۴)

- داوری:

به معنی «ستیز و جدال، نزاع» (معین، ۱۳۸۶: ذیل داوری).
زمانه برآسوده از داوری   به فرمان او دیو و مرغ و پری
(داستان جمشید، ۶/۴۱)
همه آراسته جنگاوری را   به جان بخریده کین و داوری را
(ویس و رامین، ۱۱/۶۲)

- ده فعل امر از دادن:

به معنی «زدن در مقام تهدید و تأکید» (معین، ۱۳۸۶).
برآمده و دار و گیر و بکشش   نه با اسپ جان بد، نه با مرد هُش
(داستان جنگ بزرگ کیخسرو، ۱۶۲۶/۲۷۵)
نشانه کردی او را لاجرم زه   نکو کردی به تیر نرگسان ده
(ویس و رامین، ۳۷/۲۷۰)

- کشتن:

به معنی «خاموش کردن آتش» (معین، ۱۳۸۶: ذیل واژه کشتن).
یکی کژ پرگار این کوزپشت   به خیره چراغ دلم را بکشت
(داستان بیژن و منیژه، ۷۹۶/۳۶۳)
به گریه گه گهی دل را کنم خوش   همی آتش کشم گویی به آتش
(ویس و رامین، ۷/۲۶۱)

درخصوص کاربرد و معنای این اصطلاح دو نکته درخور اهمیت است: ۱- پیوند این اصطلاح با روح حماسی شاهنامه و ۲- جاندارانگاری آتش که با ارزش‌های آیینی و تقدس آن ارتباطی ناگسستنی دارد.
فرهنگ:

به معنی «دانش و ادب، عقل و خرد» (معین، ۱۳۸۶: ذیل فرهنگ).

ز فرهنگ و رای سیاوش بگوی   ز دیدار و گفتار و بالای اوی
(داستان سیاوخش، ۲۰۹/۲۱۶)
عجب ماندم من از فرهنگ آن ماه   که در وی نیست افسون مرا راه
(ویس و رامین، ۱۷۳/۱۱۸)

- فریاد:

در پهلوی فریاد (frayād) به معنی «کمک و یاری» است (معین، ۱۳۸۶: ذیل فریاد)؛ شاید از آن روی که به بانگ بلند یاری می‌خواهند.

جهان را سراسر سوی داد خواند (داستان ضحاک، ۲۲۷/۶۹)	همی برخوردار شد و فریاد خواند
چو دیوانه به دشت و گه دوانم (ویس و رامین، ۶۲/۵۵)	ز زاری روز و شب فریاد خوانم

- هال:

به معنی «آرام و فرار» (معین، ۱۳۸۶: ذیل هال).
همان گیو بی‌داردل هفت‌سال
به توران زمین بود بی‌خورد و هال
(داستان جنگ بزرگ کیخسرو، ۲۸۸۴/۳۵۶)

مرا دیوانه پندارند و بی‌حال
که دیوانه چو من باشد به هر حال
(ویس و رامین، ۳۸/۱۵۹)

- گرم:

به معنی «درد و اندوه، دلگیری» (معین، ۱۳۸۶).
پشیمان شوی زین به روز دراز
بینی و مانعی به گرم و گداز
(داستان سیاوخش، ۲۳۵۲/۳۶۳)

اگر شایم به مهر و دوستداری
ز من بردار بار گرم و خواری
(ویس و رامین، ۱۹۸/۱۱۹)

- نشاختن:

به معنی «نشاندن» (معین، ۱۳۸۶).
ز رستم پرسید و بنواختنش
بهر آن تخت پیروزه بنشاختش
(داستان سیاوخش، ۱۰۹/۲۰۹)

چو او را پیش خود بر گاه بنشاخت
رخش از ماه تابان باز نشناخت
(ویس و رامین، ۳۷/۵۱)

- ستنبه:

به معنی «زشت‌رو، سیرتی که از غایت کراهت و زشتی طبع از دیدنش رمان و هراسان باشند» (معین، ۱۳۸۶).
یکمی نام او بی‌درفش بزرگ
گوی پیر و جادو ستنبه سترگ
(داستان گشتاسپ با ارجاسپ، ۱۲۴/۸۸)

ستنبه دیو بر وی زور دارد
همیشه چشم او را کور دارد
(ویس و رامین، ۶۳/۹۸)

سدننه دیو هجران را تو خواندی   بدان گاهی که از پیشم براندی
(ویس و رامین، ۲۹۸، ۱۲/)

- پدram:

به معنی «خوش و خرم و آراسته بودن» (معین، ۱۳۸۶).

که آمد سواری و بهرام نیست   مرا دل درشتست و پدram نیست
(داستان فرود سیاوخش، ۲۵۲/۴۳)

اگرچه راه ناپدram باشد   پدramد چو خوش فرجام باشد
(ویس و رامین، ۶/۱۴۳)

۲-۱-۲- ترکیبات فعلی معمول

این ترکیبات بیشتر با اسم، قید، صفت و همکرد فعلی ساخته می شوند و به دو دسته تقسیم می شوند: الف) ترکیباتی که جزء اسمی یا قیدی و صفتی آنها گسترش پذیر است، مثل تن شستن؛ ب) ترکیباتی که جزء غیر فعلی قابل گسترش نیست، مثل پذیره شدن.

- پذیره شدن:

به معنی «استقبال کردن، پیشواز رفتن» (معین، ۱۳۸۶: ذیل پذیره شدن).

پذیره شدنش بزرگان و شاه   کسی کو به سر بر نهادی کلاه
(داستان رستم و سهراب، ۳۱/۱۲۰)

پذیره شدنش بر آیین خویش   سپه سربه سر باز بردند پیش
(داستان فریدون، ۴۵۳/۱۱۵)

چو آمد شادمان در کشور ماه   پذیره رفت شاه و لشکر شاه
(ویس و رامین، ۱۳/۱۳۰)

- تن شستن:

به معنی «تن شستن از هر گناه، غسل کردن»، در شاهنامه آب تنها برای پاک ساختن اجسام از آلودگی های مادی و صوری به کار نمی رود، بلکه هر چیز که از نظر معنوی آلوده باشد، می توان آن را با عنصر پاک کننده آب غسل داد و مطهر ساخت. آشکارترین مثال تطهیر با آب در شاهنامه، شستشو پیش از نیایش و پرستش بوده که موارد آن بسیار است.

ز بهر پرستش سر و تن بشست   به شمع خرد راه یزدان بجست
(داستان جنگ بزرگ کیخسرو، ۲۴۷۰/۳۲۹)

روم از هر گناهی تن بشویم   وز ایزد خویشتن را چاره جویم
(ویس و رامین، ۳۷/۲۴۹)

- فراز آمدن:

به معنی «پیش آمدن، نزدیک شدن» (معین، ۱۳۸۶: ذیل فراز آمدن).

پیاده شد از اسپ لَهاک مرد   فراز آمد از دور فرشی دورد
(داستان رزم یازده رخ، ۱۵۷۷/۱۰۰)

تو گفستی بود دیرین دوستدارش   فراز آمد گرفت اندر کنارش
(ویس و رامین، ۶۸/۲۳۹)

۲-۱-۳- کنایات فعلی

منظور از کنایات فعلی در این پژوهش ترکیباتی است که به طور معمول با متمم و فعل (یا مصدر) یا با اسم و همکرد فعلی ساخته شده و بر معنی جدیدی فراتر از جنبه‌های صوری ترکیب دلالت دارند:

- با کسی پیوستن:

به معنی «با او یار و یاور شدن، پشتیبان او گشتن» (معین، ۱۳۸۶: ذیل پیوستن).

پیوست با شاه ایران سپهر بر آزادگان بر بگسترد مهر

(داستان بیژن و منیژه، ۲۶/۳۰۶)

نیوندند با هم مهر و کینه که کین آهن بود مهر آبگینه

(ویس و رامین، ۴۸/۷۱)

- نماز بردن:

به معنی «تعظیم کردن، به خاک افتادن» (معین، ۱۳۸۶: ذیل نماز).

چو گیو آن نشان دید بردش نماز همی ریخت آب و همی گفت راز

(داستان رفتن گیو به ترکستان، ۸۳/۴۲۴)

نمازش برد و بسیار آفرین کرد مرو را نیز دایه هم‌چنین کرد

(ویس و رامین، ۲۲/۹۷)

- نمایش کردن:

به معنی «سرمشق گرفتن، راهنمایی کردن، نشان دادن» (معین، ۱۳۸۶: ذیل نمایش) و در ابیات زیر به معنی «عمل و رفتار» آمده است.

چنین گفت کین را نمایش کنید جهان آفرین را ستایش کنید

(داستان طهمورث، ۱۸/۳۶)

چه دانی گر نه خود کرد آزمایش دگر کرد آزمایش را نمایش

(ویس و رامین، ۷۰/۲۱۰)

۲-۱-۴- کاربرد صفت در معنای اسم

- بد:

به معنی «بدی، شر و آسیب»

به ایران بد افراسیاب آن زمان جهان پر ز درد از بد بدگمان

(داستان رستم و اسفندیار، ۷۴۰/۳۵۳)

از اختر کی بود روز گزیده بد بهرام و کیوان زو بریده

(ویس و رامین، ۲۰/۵۲)

۲-۱-۵- ترکیبات صفتی

این ترکیبات در بسیاری از موارد جانشین اسم شده و نقش‌های اسمی را در جمله به عهده گرفته‌اند. چنان‌که در بیت زیر ترکیب نحوی «بددل» (در معنای ترسو) در جایگاه مسندالیه جمله قرار گرفته است:

هنر خود دلیر است بر جایگاه که بددل نباشد سزاوار گاه

(داستان فریدون، ۲۵۵/۱۰۵)

دلاور آمد از بددل پدیدار
 که این با خرمی بود آن به تیمار
 (ویس و رامین، ۲۸/۶۴)
 روان گشتی گر او فرمان بدادی
 که زفت و بددل از مادر نژادی
 (ویس و رامین، ۲۱/۳۴)

- بنفرین:

به معنی «ناستوده، نفرین شده، ملعون» (معین، ۱۳۸۶: ذیل ستوده).

شغاد آن بنفرین شوریده بخت
 بکند از بن آن خسروانی درخت
 (داستان رستم و شغاد، ۲۱۴/۴۵۶)
 بدو گفت ای بداندیش و بنفرین
 مه تو بادی و مه ویس و مه رامین
 (ویس و رامین، ۷۴/۱۱۴)

- مشکین کله:

به معنی «کاکل سیاه»

همه گیل مردان چو شیر یله
 ابا طوق زرین و مشکین کله
 (داستان فریدون، ۱۰۴۷/۱۵۵)
 پس آنکه روی مه پیکر بیاراست
 سر مشکین کله بر گل پیراست
 (ویس و رامین، ۱۸/۳۰۰)

برخی از این ترکیبات نیز در زبان امروز دیگر کاربردی ندارند:

- بدسگال:

به معنی «دشمن» (معین، ۱۳۸۶: ذیل بدسگال)، صفتی مرکب است که در شاهنامه و ویس و رامین بیشتر در جای اسم

به کار گرفته می شود، چنان که در بیت زیر «بدسگالان» مضاف الیه شمرده می شود:

جهان آفرین از تو خشنود باد
 سر بدسگالانت پرود باد
 (داستان عرض کردن کیخسرو، ۳۴۸/۲۳)
 تو روز و شب بدین چهره همی ساز
 نبرد بدسگالان را همی ساز
 (ویس و رامین، ۱۱۶/۱۵۷)

- بدنهان:

به معنی «بدنهاد و بداندیش» (معین، ۱۳۸۶: ذیل نهران)

به گفتار کرسیوز بدنهان
 درفشی مکن خویشتن در جهان
 (داستان سیاوخش، ۲۲۴۸/۳۵۴)
 وگر بدنهان باشی و بدکنش
 ز چرخ بلند آیدت سرزنش
 (داستان جنگ مازندران، ۶۲۲/۴۵)
 چو دایه پیش ویس دلستان شد
 چو جادو بدگمان و بدنهان شد
 (ویس و رامین، ۱/۱۰۵)
 - اگر شوی ست بر من بدگمان ست
 وگر یارست با من بدنهان ست
 (ویس و رامین، ۶۵/۲۵۰)

لغت‌های دیگری در این دو منظومه به کار رفته که تلفظ آن‌ها به تلفظ پهلوی بسیار نزدیک است و آنها را می‌توان از نشانه‌های کهنگی متن تلقی کرد:

۲-۱-۶- حروف ربط و اضافه

صورت‌های کهن بسیاری از حروف ربط و اضافه در شاهنامه و ویس و رامین دیده می‌شود. کاربرد پی‌درپی این صورت‌های زبانی در دو اثر نیز به گونه‌ای پیوندهای دو اثر را نشان می‌دهد. اگرچه کاربرد این عناصر زبانی در آثار دیگر این دوره کم‌وبیش دیده می‌شود، موسیقی حماسی این اشکال دستوری به‌ویژه در شاهنامه نمی‌تواند نادیده انگاشته شود. چنان‌که کوبندگی آوایی «ابا» و «ابر» در مقایسه با واژه‌های «بر» و «با» محسوس‌تر و نمایان‌تر است و این ویژگی لحن حماسی اثر را تقویت می‌کند.

۲-۱-۶-۱- استعمال ابا، ابی، ابر پهلوی

- ابا:

مخفف آباک به معنی «با»

چو بنشست فرزندگان را بخواند ابا نامداران به رامش نشاند

(داستان رزم یازده رخ، ۱۱۰۳/۷۰)

سوی گاه بنهاد کاوس روی سیاوش ابا لشکر جنگ‌جوی

(داستان سیاوخش، ۶۲۵/۲۴۳)

بیامد پور او خورشید شاهان ابا او مهتران و نیک‌خواهان

(ویس و رامین، ۳۳/۳۷۲)

- ابر:

حرف اضافه به معنی «بر»

ابر آفریننده کرد آفرینن بمالید رخسارگان بر زمین

(داستان منوچهر، ۱۲۳/۱۷۰)

من و تو هر دو فرزند جهانیم ابر یک حال بودن چون توانیم

(ویس و رامین، ۴/۳۱۵)

- ابی:

از پهلوی «آوی» به معنی «بی، بدون»

به هشتم نشست از بر گاه شاه ابی یاره و گرز و زرین کلاه

(داستان کیخسرو، ۲۸۱۹/۳۵۱)

چو رنجت را سرآید روز هنگام ابی خون خود برآید مر تو را کام

(ویس و رامین، ۲۴۶/۱۷۴)

۲-۱-۶-۲- استعمال ایدر و ایدون پهلوی

ایدون و ایدر به یاء مجهول در اصل پهلوی و به معنی «چنین» و «اینجا» است و به‌طور معمول در نقش قیدی به کار می‌رود:

- ایدون:

در پهلوی «آتون» به معنی «چنین»

ور ایدونک باشد ز کارا گهان که بشمرد خواهد سپه را نهان

(داستان فرود سیاوخش، ۱۴۵/۳۷)

چو در دز رفت شاهنشاه موبد
به ایدون وقت و ایدون طالع بد
(ویس و رامین، ۱/۷۹)

- همیدون:

در برخی موارد به صورت قید زمان به کار می‌رود، به معنی «این گاه» یا «همان گاه»
وگر نشنود بودنی‌ها درست
بباید همیدون ز جان دست شست
(داستان ضحاک، ۶۰، ۹۷)
همیدون مادرم مزدگان خواه
که رسته شد ز جنگ ازدها ماه
(ویس و رامین، ۸۶/۲۶۰)

- ایدر:

در پهلوی «آتر» به معنی «این جا»
که ایرانیان را هم ایدر بدار
که پیروز گردی تو در کارزار
(داستان کاموس کشانی، ۷۰۰/۱۴۹)
شهنشه گفت با ویس سمنبر
نگویی تا چه کارت بود ایدر
(ویس و رامین، ۸۷/۲۱۶)

۲-۱-۶-۳-استعمال کجا به معنی «که»

این ویژگی در زبان پهلوی مرسوم بوده و در شاهنامه و همچنین ویس و رامین به وفور دیده می‌شود. در چنین مواردی «کجا»، حرف ربط وابسته‌ساز است.

هر آن کس کجا باز ماند ز خورد
نیابد همی توشه از کارکرد
(داستان کيقباد، ۱۶۹/۳۵۶)
کجا بندها را بدانند کلید
گشاده به افسون کند ناپدید
(داستان ضحاک، ۲۷۹/۷۲)
مباد آن کس که دارد بی‌دلی دوست
کجا در بی‌دلی بسیار آهوست
(ویس و رامین، ۷۳۱۴)
شهنشه این سخن زو کرد باور
کجا گفتش دروغی ماه‌پیکر
(ویس و رامین، ۱۶۹/۲۱۹)

۲-۱-۶-۴-استعمال «اگر» به معنی «یا» و «مگر» به صورت ادات تردید، به معنی «شاید»

۱- اگر:

به معنی «یا»:

یکی جنگ با بیژن افکند پی
که این دشت رزم است اگر باغ می
(داستان فرود سیاوخش، ۷۶۵/۷۴)
زن ار چه خسروست ار پادشایی
وگر خود زاهدست ار پارسایی
(ویس و رامین، ۶۵/۵۶)

نکته درخور توجه این است که وقتی حرف ربط «اگر» یا صورت مخفف آن «ار» به همراه «چه» به کار رود، حرف ربط وابسته‌ساز (در همان معنای شرط) مدنظر خواهد بود. چنان‌که در بیت بالا حرف ربط مرکب «ارچه» در معنای اصلی شرط به کار رفته است.

- مگر :

به معنی «شاید»:

مگر بازگردد ز بد نام من	به پیران سر این بد سرانجام من
	(داستان بیژن و منیژه، ۷۹۹/۳۶۴)
مگر یابم ز دست او رهایی	نیابم هر زمان درد جدایی
	(ویس و رامین، ۳۹/۳۴۶)

۲-۱-۶-۵- استعمال کلمه «اندر» به معنی «در»

در زبان پهلوی مطلقاً به جای «در» کلمه «اندر» متداول بوده و در قرن سوم و چهارم لفظ در موجود نبوده و اصل این کلمه «اندر» بوده است؛ البته در شاهنامه و ویس و رامین هم لفظ «در» و هم «اندر» هست و «اندر» و «اندر» نیز بعد از اسم مانند «در» معمول بوده است.

برین هم نشست اندرین هم سرای	همی دارشان تا تو باشی به جای
	(داستان جنگ بزرگ کیخسرو، ۲۹۹۰/۳۶۳)
بدو گفت جز تو کسی کدخدای	چه باید همی با تو اندر سرای
	(داستان جمشید، ۹۳/۴۷)
مرا آتش به جان اندر فکنده	به تاری شب به بام و در فکنده
	(ویس و رامین، ۱۱۲/۲۱۱)
بمانید اندرین پیوند جاوید	فروزنده به هم چون ماه و خورشید
	(ویس و رامین، ۳۶/۵۳)

۳- نتیجه

براساس این پژوهش می توان گفت مختصات زبانی شاهنامه و ویس و رامین در نگاه اول، طبیعی و ساده و روان به نظر می آید و برخی از نمونه ها بازتاب باورها و فرهنگ اقوام کهن ایرانی است که به پندار نویسندگان این سطور بسامد آنها در بخش های مختلف شاهنامه و ویس و رامین با پای بندی سرایندگان این آثار به فرهنگ و اندیشه ایرانی در پیوندی نزدیک است. در نهایت آنچه از بررسی زبان فردوسی در شاهنامه به دست می آید این است که زبان وی بسیار فخیم و منسجم است و از نظر جمله بندی و ویژگی های صرفی و نحوی تابع قواعد حاکم بر زبان فارسی در قرن سوم و چهارم است. این عوامل موجب می شود شاهنامه همواره از نظر شیوه های زبانی تأیید و تقلید شود؛ ویس و رامین فخرالدین اسعد گرگانی نیز یکی از این آثار است که می توان میان خصوصیات زبانی اش با شاهنامه همانندی هایی یافت؛ در این پژوهش، در مبحث لغوی، کاربرد واژگان و ترکیبات با معانی یکسان در هر دو اثر بررسی شد و نیز میزان کاربرد لغات پهلوی و کهن بررسی و مقایسه شد.

از جمله نتایج این پژوهش، شناخت سبک دو اثر در حوزه زبان و مقایسه آنهاست که این مورد شامل بررسی وجوه تشابهات و اثبات این مسئله است که ویس و رامین نه تنها از منظر ویژگی های زبانی و سبکی و به لحاظ مقطع زمانی واحد بسیار به شاهنامه نزدیک است، فخرالدین اسعد گرگانی در سرودن اثرش در حوزه لفظ و معنا تحت تأثیر شاهنامه فردوسی بوده است. دستاورد دیگر این پژوهش فراهم آوردن زمینه ای برای دستیابی آسان تر و قابل فهم تر مفاهیم و مضامین شاهنامه و ویس و رامین است؛ زیرا آگاهی از کاربرد ویژه برخی حروف و کلمات و قواعد دستوری و معانی لغات مهجور، کمک شایانی به درک مفهوم بیت ها می کند.

واژه های کهن چشمگیر دو اثر نشان می دهد که آنها به اصالت واژه ها اهمیت بسیار داده اند و گزینش این واژه ها به گونه ای

در خدمت بیان اندیشه‌ها، سنت‌ها و باورهای پیشینیان بوده‌است.

منابع

۱. احمدی گیوی، حسن و انوری، حسن (۱۳۸۷). دستور زبان فارسی ۱، چ ۳، تهران: فاطمی.
۲. آیدنلو، سجاد (۱۳۹۰). دفتر خسروان، تهران: سخن.
۳. بهار، محمدتقی (۱۳۷۵). سبک‌شناسی جلد ۲، چ ۸، تهران: امیرکبیر.
۴. _____ (۱۳۷۶). سبک‌شناسی جلد ۱، چ ۹، تهران: مجید.
۵. حریری، ناصر (۱۳۷۳). سرگذشت فردوسی، بابل: انتشارات آویشن و نشر گوهرزاد.
۶. حمیدیان، سعید (۱۳۸۷). درآمدی بر اندیشه و هنر فردوسی، تهران: ناهید.
۷. خالقی مطلق، جلال (۱۳۹۱). یادداشت‌های شاهنامه (سه جلد)، چ ۲، تهران: انتشارات مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی.
۸. _____ (۱۳۸۸). سخن‌های دیرینه، چ ۳، تهران: افکار.
۹. خطیب رهبر، خلیل (۱۳۶۷). دستور زبان فارسی، کتاب حروف اضافه و ربط، چ ۲، تهران: سعدی.
۱۰. خطیبی، حسین (۱۳۷۵). فن نثر در ادب پارسی، تهران: زوار.
۱۱. خیام‌پور، عبدالرسول (۱۳۴۷). دستور زبان فارسی، چ ۶، تهران: شفق.
۱۲. دهخدا، علی‌اکبر (۱۳۷۷). لغت‌نامه، چ ۲، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
۱۳. سبزه‌علی‌پور، جهان‌دوست (۱۳۹۴). «امکانات دستوری و لزوم توجه به آنها در شعر فارسی، مطالعه‌ی موردی: شاهنامه‌ی فردوسی»، مجله دستور شماره ۱۰، صص ۸۹-۱۱۶.
۱۴. سمرقندی نظامی عروضی، ابوالحسن نظام الدین احمد بن عمر بن علی (۱۳۷۲). چهارمقاله، انتشارات دیبا.
۱۵. شجیعی، پوران (۱۳۴۰). سبک شعر پارسی، شیراز: دانشگاه شیراز.
۱۶. شمیسا، سیروس (۱۳۷۵). کلیات سبک‌شناسی، چ ۴، تهران: فردوس.
۱۷. _____ (۱۳۷۶). سبک‌شناسی نثر، تهران: میترا.
۱۸. _____ (۱۳۸۸). سبک‌شناسی شعر، چ سوم، تهران: افکار.
۱۹. شهسواری، زینب (۱۳۹۲). «بررسی سبک زبانی شاهنامه‌ی فردوسی»، به راهنمایی دکتر موسی پرنیان، کارشناسی ارشد، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه رازی.
۲۰. فتوحی، محمود (۱۳۹۰). سبک‌شناسی، نظریه‌ها، رویکردها و روش‌ها، تهران: سخن.
۲۱. فردوسی، ابوالقاسم (۱۳۸۶). شاهنامه (هشت جلد)، تصحیح جلال خالقی مطلق، تهران: انتشارات مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی.
۲۲. فرشیدورد، خسرو (۱۳۸۸). دستور مفصل امروز، چ ۳، تهران: سخن.
۲۳. کزازی، میرجلال‌الدین (۱۳۸۶). نامه باستان، چ ۶، تهران: انتشارات سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی.
۲۴. گرگانی، فخرالدین اسعد (۱۳۳۷). ویس و رامین، تصحیح محمدجعفر محجوب، تهران: انتشارات اندیشه.
۲۵. گرگانی، فخرالدین اسعد (۱۳۷۷). ویس و رامین، تصحیح محمد روشن، تهران: انتشارات صدای معاصر.
۲۶. محجوب، محمدجعفر (۱۳۴۵). سبک خراسانی در شعر فارسی، تهران: فردوس.
۲۷. معین، محمد (۱۳۸۶). فرهنگ فارسی، چ ۲، چهار جلد، تهران: مؤسسه انتشارات زرین.
۲۸. ناتل خانلری، پرویز (۱۳۷۷). تاریخ زبان فارسی، چ ۶، تهران: فردوس.

۲۹. وردانک، پیتر (۱۳۸۹) مبانی سبک‌شناسی، ترجمه محمد غفاری، تهران: نشر نی.

۳۰. هدایت، صادق (۱۳۷۹). نوشته‌های پراکنده، تهران: ثالث.

